

IFN Policy Paper nr 13, 2007

De medelstora företagens utveckling i Sverige efter 1990-talskrisen

Magnus Henrekson och Mikael Stenkula

De medelstora företagens utveckling i Sverige efter 1990-talskrisen*

Magnus Henrekson och Mikael Stenkula

3 april 2007

Sammanfattning: I denna uppsats analyseras sysselsättnings- och företagsstrukturens utveckling efter 1990-talskrisen med ett speciellt fokus på de medelstora företagen. Analysen visar att såväl andelen medelstora företag som de medelstora företagens sysselsättningsandel har stigit under perioden. Detta kan ses som ett tydligt trendbrott jämfört med tidigare decennier. Flera faktorer kan ligga bakom denna utveckling. Främst kan organisatoriska förändringar såsom *outsourcing*, offentlig utförsäljning och bolagisering av verksamhet samt en konsolidering inom vissa delbranscher som präglats av små företag lyftas fram som troliga förklaringar.

Om författarna:

Magnus Henrekson är professor i nationalekonomi och vd för Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

Mikael Stenkula är fil dr i nationalekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN) och Ratio.

Institutet för Näringslivsforskning (IFN)
Box 55665
102 15 STOCKHOLM
Tel: 08-665 45 01
Fax: 08-665 45 99
e-post: magnus.henrekson@ifn.se
mikael.stenkula@ratio.se

* Denna studie har gjorts inom ramen för Gustaf Douglas Entreprenörforskningsprogram vid Institutet för Näringslivsforskning. Artikelförfattarna önskar tacka Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse för finansiellt stöd.

1. Inledning

Allt fler betonar betydelsen av små- och medelstora företag samt nyföretagandet för tillväxt och jobbskapande. Många företag måste ha eller ganska snabbt uppnå en viss storlek för att överhuvudtaget kunna vara lönsamma. Entreprenörforskare talar ibland om den minsta effektiva skalan (MES, *minimum efficient scale*), vilket betecknar den lägsta produktionsnivån där de genomsnittliga kostnaderna per producerad enhet för ett företag är som lägst. För att överleva på lång sikt kan det ofta vara nödvändigt för ett nytt företag att nå upp till denna nivå. Det är därför av yttersta vikt att många små och nya företag kan växa för att de ska kunna överleva på lång sikt.¹ Att bli ett medelstort företag tar emellertid tid; normalt har det tagit bortåt en 15–20 år från företagsstart för dagens medelstora företag innan de har nått en storlek om 50 anställda eller mer. De flesta företag växer emellertid inte alls.²

Det har ofta hävdats att Sveriges företags- eller sysselsättningsstruktur i förhållande till andra länder skulle vara mer timglas- eller snapsglasliknande, med vilket menas att andelen medelstora företag och tillhörande sysselsättning skulle vara relativt liten i Sverige. Upphovsman till denna tes är juridikprofessorn Sven-Olof Lodin (1998, 1999), som hävdar att den koncernkorrigerade sysselsättningsfördelningen inom tillverkningsindustrin är speciell för Sverige med en låg andel sysselsatta i medelstora företag. Stöd för denna tanke finns också i NUTEK (2005), som hävdar att Sverige har få medelstora företag vilket sägs skilja oss från andra länder, inte minst Tyskland. Det är emellertid inte helt enkelt att göra dylika jämförelser eftersom det finns en mängd olika sätt som data kan analyseras på. Resultatet kan bli bero på definitionen av storleksklasser och vilka enheter (företag, koncern, arbetsställe) och branscher som studeras.

Företagsstrukturen i ett land är emellertid inte statisk, utan förändras över tiden allt eftersom ekonomin och omvärlden utvecklas. Den svenska företagsstrukturen präglades vid krigsslutet av en påtaglig storföretagsdominans och en stark koncentration av det privata ägandet, något som kom att förstärkas under 1950- och 60-talen (Lindgren

¹ Jfr Audretsch (2002) som menar att potentiellt framgångsrika företag måste få verka i en miljö där snabb tillväxt är möjlig. Det kan emellertid vara värt att notera att många s.k. soloföretag där enbart ägaren själv arbetar ”endast” bidrar med försörjning till sig själv och verkar lokalt utan vare sig en önskan, behov eller möjlighet att expandera sin verksamhet.

² NUTEK (2005).

1953 och Glete 1994). Vissa forskare (se t ex Birch & Medoff, 1994) har hävdad att man fr.o.m. 1970-talet har kunnat se ett generellt mönster av strukturomvandling i västvärlden mot mindre produktionsenheter, samtidigt som man har påpekat att skillnaden mellan länder kan vara påtaglig vad avser omfattning och *timing*. Samtidigt med denna trend har de medelstora företagen i Sverige utvecklats svagt sedan slutet av 1960-talet fram t o m början av 1990-talet enligt Henrekson & Johansson (1997, 1999a). I en senare uppföljning konstaterar Henrekson & Johansson (1999b) att den s.k. snapsglasmetaforen baserat på data från början och mitten av 1990-talet kan vara delvis missvisande.

Efter den kraftiga nedgången i sysselsättningen under 1990-talskrisen har det skett en betydande återhämtning på arbetsmarknaden. Antalet sysselsatta har stigit med ca 350 000 mellan 1994 och 2006. Har då dessa kraftiga förändringar i den aggregerade sysselsättningen satt spår i företags- och sysselsättningsstrukturen eller är dessa strukturer förhållandevis oförändrade? Syftet med denna artikel är att analysera hur företags- och sysselsättningsstrukturen utvecklats och förändrats över tiden i Sverige med ett speciellt fokus på de medelstora företagen. Artikeln kan ses som en vidareutveckling och uppföljning av Henrekson & Johansson (1997, 1999a) som analyserat och diskuterat utvecklingen fram t o m 1993. Analysen i denna artikel täcker utvecklingen från och med 1993 och fram till idag (2006).

Artikeln inleds med en diskussion om de data som har använts och de svårigheter som är förknippade med dessa. Därefter presenterar vi resultaten och avslutar med en summering. Som det kommer att visa sig skulle man kunna tala om ett trendbrott i Sverige där andelen medelstora företag för första gången på länge har stigit. Det tycks med andra ord finnas indikationer på att sysselsättningen i de medelstora företag relativt sett utvecklats bättre både jämfört med tidigare år och jämfört med de stora och små företagen. Flera förklaringar till detta skulle kunna lyftas fram såsom inhemsk och internationell *outsourcing*, bolagisering av offentlig verksamhet samt en konsolidering inom vissa delbranscher.

2. Upplägg och data

SCB:s information om företag finns huvudsakligen i deras företagsdatabas, kallad FDB. Ett flertal omläggningar av statistiken har gjorts, vilka påverkar det rapporterade antalet företag, i synnerhet företag utan anställda. En ny förordning 1984 och en omläggning av föregångaren till FDB 1984/85 innebar en väsentlig förbättring av förutsättningarna för att hålla en hög kvalitet på grunddata från registret.³

FDB utgår i sin statistik från antalet anställda. Som anställd räknas en person som arbetsgivaren är skyldig att redovisa A-skatt för och där den utbetalda lönesumman per år överstiger ett prisbasbelopp. Egenföretagare ingår inte i statistiken, vilket gör att sysselsättningen bland småföretag kommer att undervärderas i förhållande till om egenföretagarna inkluderats. Strukturen kan analyseras utifrån antalet företag i en viss klass (företagsstrukturen) eller antalet anställda i en viss klass (sysselsättningsstrukturen) och kan ge helt olika bilder. Även om det finns relativt få stora företag så kan en stor andel av befolkningen vara sysselsatta i just dessa.

Jämförelser över tiden kan vara vanskliga att göra p g a ändrade insamlingsmetoder och redovisningsprinciper. Ett flertal gånger har förändringar även gjorts under andra halvan av 1980- och 1990-talen, vilket försvårar jämförelser över tiden. Den största förändringen skedde 1996 då över 200 000 ”nya” företag tillkom i företagsregistret p g a att gränsen för registrering i momsregistret sänktes. Problemet är framförallt kopplat till företag utan anställda. En jämförelse av denna kategori över tiden bedömer vi som näst intill meningslös.

Inom litteraturen saknas entydiga definitioner av stora och små företag och i den allmänna debatten är det därför lätt att förväxla de olika definitionerna. Storleksfördelningen behöver inte utgå ifrån antalet anställda utan skulle också kunna utgå ifrån förädlingsvärde, omsättning eller balansomslutning. EU har infört en egen definition och ett eget klassifikationssystem, som dock har ändrats ett flertal gånger. Enligt den nuvarande definitionen definieras företag med mellan 50 och 249 anställda som medelstora företag (*medium-sized enterprises*). Tyvärr är denna storleksklass inte möjlig att direkt få fram via FDB. NUTEK har bl a använt avgränsningen 50–499 eller t o m

³ Se SCB (2005) samt <http://www.scb.se/statistik/NR/NR0102/nr0102bnihela.pdf>, kapitel 11.

200–499 som definition på medelstora företag.⁴ I Henrekson & Johansson (1997, 1999a) definieras vad de kallar mellanstora företag som företag med mellan 10 och 199 anställda, medan de i Henrekson & Johanson (1999b) analyserar medelstora företag med mellan 100 och 499 anställda. En annan uppdelning, som bl a används i Davidsson m fl (1994, 1996) är att benämna företag med över 200 anställda som stora och övriga som små. Vi kommer här att beteckna företag med mellan 10 och 199 anställda som medelstora och de med färre som små och de med fler som stora företag. Detta är rimligt: dels sammanfaller det med definitionen i Henrekson & Johansson (1997, 1999a), dels ligger 200 så nära vi kan komma den gräns EU använder för att skilja ett medelstort företag från ett stort (250).

Resultatet kommer också att i stor utsträckning påverkas av vilka näringsgrenar som inkluderas i undersökningen. Ska hela ekonomin analyseras eller bara en viss sektor, t ex tillverkningssektorn? Kanske vill man exkludera jordbrukssektorn som präglas av många små företag. Även den offentliga verksamhetens omfattning kan påverka utfallet. De flesta företag och myndigheter kopplade till den offentliga sektorn bedriver sin verksamhet i stora enheter med många anställda. Det finns inte någon möjlighet att direkt gallra bort offentligt ägd verksamhet i FDB. Däremot torde dess närvaro i vissa sektorer, såsom tillverkningsindustrin, vara ringa. Ytterligare problem har att göra med att näringsgrenskoderna för uppdelning i olika branscher (SNI-klassificering) förändrades 1993 och 2003. Detta påverkar dock inte det aggregerade resultatet av antalet och andelen medelstora företag. Hur detta påverkar bilden av andelen på branschnivå är dock oklart.

Avslutningsvis kan också valet av företagsenhet påverka utfallet. Det torde kanske vara självklart att analysen ska ske på bolagsnivå, men verkligheten är ofta mycket mer komplicerad. Ett bolag kan ha flera arbetsplatser, i statistiken kallad arbetsställe, och vara lokaliserad på olika orter eller kanske t o m på olika ställen inom en ort. Genom att analysera strukturen på arbetsställenivå kan man fånga upp strukturförändring inom befintliga bolag såsom uppstartande av nya anläggningar, vilket inte är möjligt om man analyserar strukturen på företagsnivå. Arbetsställe kan vara en stabilare enhet att analysera utifrån, eftersom t ex ett ägarbyte inom ett företag där arbetsställena blir

⁴ Se t ex NUTEK (2003). Men även EU:s definition börjar användas, se t ex NUTEK (2004).

kvar inte kommer att påverka statistiken. Ett bolag kan också ingå i en större koncern. Hur ett företag valt att organisera sin verksamhet kommer att påverka hur strukturen ser ut på bolagsnivå. Ett företag kan t ex administrativt välja att dela upp sin verksamhet i ett stort antal dotterbolag, vilka vart och ett räknas som ett eget företag, i stället för att ha filialer inom ramen för ett enda stort företag. Oberoende företag som blir uppköpta och blir dotterbolag i en större koncern kommer inte heller att synas som någon strukturförändring om resultaten enbart redovisas på bolagsnivå. SCB redovisar data på företags- respektive arbetsställenivå, men några officiella koncernkorrigerade data publiceras inte.⁵

Det kan också vara värt att lägga in en mindre reservation avseende tolkningen av förändringar i företags- respektive sysselsättningsstruktur. En ökning av sysselsättningsandelen i medelstora företag kan bero på flera olika faktorer. Förändringen kan bero på att sysselsättningen är konstant bland medelstora företag, medan sysselsättningen minskat i övriga kategorier. Den kan också bero på att en ökning av sysselsättningen har skett, men att den är större bland de medelstora företagen eller att en minskning av sysselsättningen har skett som är större i övriga storlekskategorier.

Företag kan också gå från en storleksklass till en annan p g a ökad eller minskad sysselsättning i företaget över tiden. Om andelen sysselsatta i de medelstora företagen stiger behöver det inte betyda att det är de medelstora företagen som bidragit till denna sysselsättning. Andelsökningen kan t ex bero på att småföretag växt eller att storföretag krympt och omklassificerats som medelstora. När man tittar på förändringar över tiden är det därmed lätt att dra för långtgående slutsatser av datamaterialet. Förändringarna inom de olika storleksklasserna kan ge en snedvriden bild av vad som egentligen hänt på företagsnivå. Hur sysselsättningen är fördelad mellan storleksklasser behöver inte säga någonting om var jobben skapas eller försvinner och ska inte ensamt användas för att dra policy-slutsatser t ex om lämpliga åtgärder för att öka sysselsättningen.

⁵ Emellertid går det att specialbeställa koncernkorrigerad företagsstatistik från SCB.

3. Resultat

I detta avsnitt redovisas utvecklingen för företags- och sysselsättningsstrukturen sedan 1993, först utan och sedan med koncernkorrigerad.

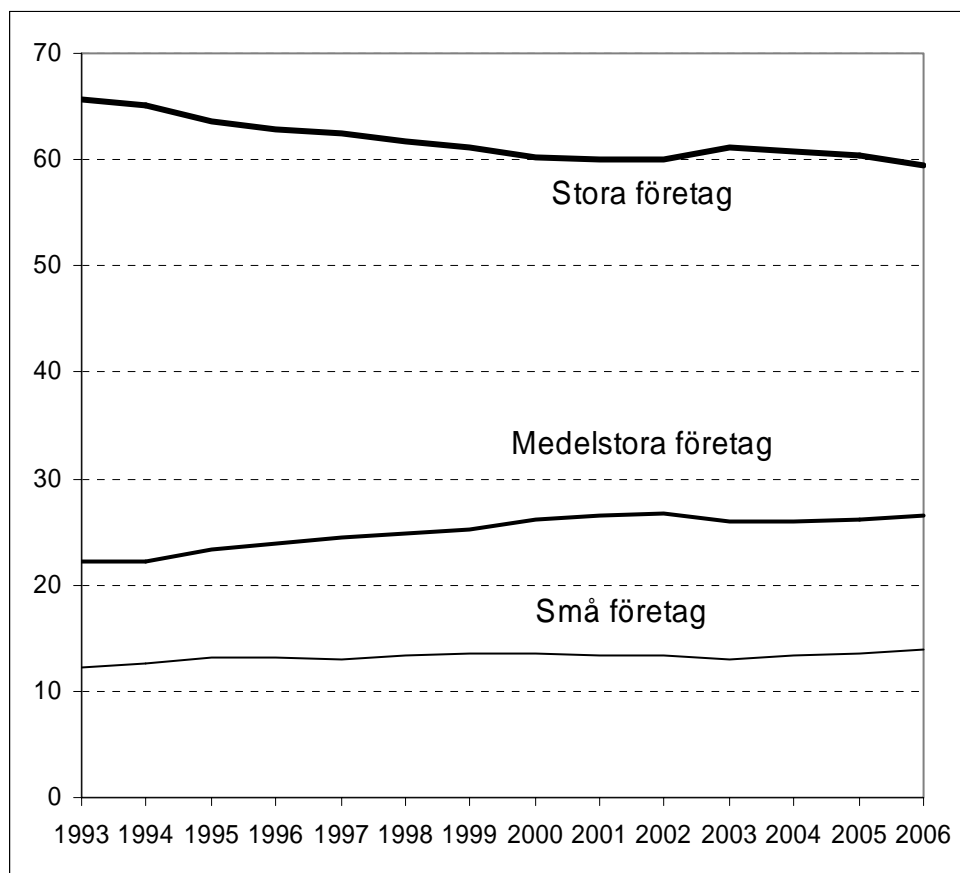
Icke-koncernkorrigerad företags- och sysselsättningsstruktur

Sveriges sysselsättningsstruktur för hela ekonomin mellan 1993 och 2006 framgår av *figur 1*. Notera alltså att även den offentliga sektorn är inkluderad.⁶ Som framgår av figuren är det framförallt andelen sysselsatta i de medelstora företag som har stigit (från 22,1 procent till 26,5 procent). Denna ökning har skett på bekostnad av de stora företagens sysselsättningsandel (från 65,7 procent till 59,5 procent). Även de små företagens sysselsättningsandel har stigit under perioden, dock inte lika mycket som de medelstora (från 12,2 procent till 14,0 procent).

Vad ligger då bakom denna utveckling? Är det även en ökning av antalet anställda i absoluta tal i de medelstora företagen och kan förändringen spåras till någon eller några särskilda branscher? Har även antalet medelstora företag ökat eller beror ökningen på ett ökat antal anställda i medelstora företag?

⁶ Ungefär 80 procent av alla anställda i offentligt ägd verksamhet och 99 procent av alla i offentliga myndigheter jobbar på enheter som har mer än 200 anställda.

Figur 1. Sysselsättningsstrukturen i Sverige baserad på företagsstorlek, 1993–2006 (%).

Anm.: Avser hela ekonomin inklusive offentlig sektor. Företag med 10–199 anställda definieras som medelstora.

Källa: SCB

I absoluta tal har antalet anställda i hela ekonomin under perioden stigit från 3,47 till 3,84 miljoner.⁷ Ökningen kan ses i alla storleksklasser. Ökningen är dock klart störst bland de medelstora företagen, ungefär 250 000, och knappt märkbar bland de större, inte ens 10 000 (vilket ska jämföras med att antalet anställda bland storföretagen var ca 2,3 miljoner år 2006). Den större andelen anställda i de medelstora företagen beror således på en större ökning av antalet anställda i medelstora företag, inte på att antalet anställda minskat (mer) i övriga klasser. Sammantaget var alltså ca en kvarts miljon fler anställda i de medelstora företagen 2006 än 1993, vilket motsvarar en ökning på uppemot en tredjedel. I början av 1990-talet var visserligen Sverige i den djupaste lågkonjunkturen sedan 1930-talet och ökningen av anställda i alla storleksklasser är

⁷ Värt att hålla i minnet kan vara att den arbetsföra befolkningen (antalet individer mellan 20 och 64 år) under samma period ökat med närmare 300 000.

naturlig och återspeglar delvis en återgång till tidigare nivåer, men ökningen har varit särklassigt störst inom de medelstora företagen.⁸

Även antalet medelstora *företag* har ökat mellan 1993 och 2006; från drygt 25 000 till knappt 35 000. Om vi bortser från företag med 0 anställda motsvarar detta en andelsökning av antalet företag från 14,1 till 14,7 procent, vilket är något mindre än toppåret 2002 då andelen var 15,5 procent. Det genomsnittliga antalet anställda per medelstort företag har varit ungefär detsamma under hela perioden och ligger på mellan 29 och 30. Sysselsättningsökningen i de medelstora företagen kan alltså inte förklaras av att sysselsättningen i befintliga medelstora företag ökat, utan antalet företag har ökat i både absoluta och relativa tal.

Undersöker vi sysselsättningsstrukturen i olika branscher finner vi stora skillnader, vilket framgår av *tabell 1*.⁹ Andelen anställda i medelstora företag har minskat i två av de undersökta branscherna: Gruvor och övriga samhällliga och personliga tjänster (främst intresseorganisationer men även kultur och sportorganisationer ingår under denna rubrik). En stor ökning kan framförallt ses bland byggverksamhet samt transport och kommunikation, där andelen ökat med bortåt tio procentenheter. Detta har skett samtidigt som de stora företagens sysselsättningsandel fallit kraftigt. Även en viss ökning bland de små företagen kan noteras i dessa branscher. Vi kan alltså se en kraftig strukturförändring med en större sysselsättningsandel i mindre företagsenheter inom bygg- och transportbranscherna. Även inom tillverkningsindustrin och finansiell verksamhet kan man se en icke obetydlig ökning av andelen anställda i medelstora företag. En kraftig förändring kan också ses inom jordbrukssektorn med en påtaglig ökning bland små företag. Sammantaget har andelen sysselsatta i de medelstora företagen ökat i samtliga undersökta branscher utom två.

⁸ Som ett riktmärke kan nämnas att sysselsättningsandelen bland de medelstora företagen år 1986, innan ekonomin gick in i en stark högkonjunktur och överhettning, var ca 22,5 procent.

⁹ Tyvärr har branschklassificeringen ändrats något 2003, vilket kan påverka klassindelningen marginellt. Största förändringen torde vara att förskolan omklassificerats från att betraktas som omsorg under hälso- och sjukvård till utbildning.

Tabell 1. Förändring av sysselsättningsstrukturen i olika branscher mellan 1993 och 2006 (procentenheter).

Näringsgren, SNI	Små företag	Medelstora företag	Stora företag	Total förändring
A. Jordbruk	23,6	0,8	-24,4	-8,2
C. Gruvor	0,8	-2,2	1,4	-13,2
D. Tillverkning	1,1	6,7	-7,8	-7,5
E. El, gas och vatten	1,1	2,9	-3,9	-9,6
F. Byggverksamhet	6,0	9,8	-15,8	3,3
G. Parti- och detaljhandel	-1,8	1,2	0,6	12,9
H. Hotell och restaurang	5,8	1,9	-7,7	42,0
I. Transport och kommunikation	3,1	10,2	-13,3	-6,5
J. Finansiell verksamhet	3,0	5,6	-8,6	3,8
K. Fastighets- och uthyrningsverksamhet	-1,4	0,7	0,6	75,0
L. Offentlig förvaltning och försvar	0,1	1,2	-1,3	-3,5
M. Utbildning	0,6	0,3	-0,9	117,0
N. Hälso- och sjukvård	0,5	2,4	-2,8	-7,7
O. Övriga samhälleliga och personliga tjänster	0,1	-2,8	2,8	27,3
Totalt	1,8	4,4	-6,2	10,8

Anm.: Branscherna B (fiske), P (förvärvsarbete i hushåll) och Q (internationella organisationer; utländska ambassader) är ej med eftersom dessa är mycket små och endast sysselsätter en bråkdel av alla anställda. Notera att branschuppdelningen har förändrats 2003, vilket kan ha påverkat branschstorleken något, se fotnot 9. Total förändring syftar på den totala förändringen av antalet anställda inom de olika branscherna; 2006 var alltså 8,2 procent färre anställda inom jordbrukssektorn än år 1993.

Källa: SCB.

En av anledningarna till nedgången av sysselsättningsandelen bland stora företag som vi observerat kan vara en ökad fokusering på kärnverksamheten och en ökad användning av *outsourcing* och *downsizing* inom det privata näringslivet. Det kan vara värt att hålla i minnet att även en ökad användning av dotterbolag *inom* en koncern kommer att registreras som en ökad sysselsättning i små- och medelstora företag, eftersom data inte är koncernkorrigerade.

Notera att *outsourcing* ofta sker av funktioner som inte är kopplade till företagets eller branschens kärnverksamhet, vilket leder till att ett företags omstrukturering kommer att påverka företags- och sysselsättningsstrukturen i andra branscher och påverka antalet anställda inom ursprungsbranschen negativt. Om ett tillverkningsföretag t ex lägger ut den städverksamhet som företaget skött själva tidigare, kommer antalet anställda inom tillverkningsindustrin att minska samtidigt som storleken på städsektorn (bransch K) kommer att öka och eventuellt kommer också företags- och sysselsättningsstrukturen inom städsektorn att påverkas. *Outsourcing* av tjänster till mindre en-

heter torde också vara vanligt förekommande inom just tillverkningsindustrin och den minskning av antalet anställda som kan ses inom denna bransch härrör antagligen bl a från denna utveckling.¹⁰ Sysselsättningstillväxten i fastighetsförvaltning, uthyrning och företagsrelaterade tjänster har också varit utomordentligt kraftfull på senare tid: mellan 1994 och 2005 ökade sysselsättningen i dessa branscher med 55 procent. Företagsenheter utanför Sverige är heller inte med i materialet och internationell *outsourcing* (både inom och utom det egna företaget) kommer endast att synas i form av en minskning av anställda i svenska företagsenheter.

En annan förklaring kan vara den parallella utvecklingen inom den offentliga sektorn med en bolagisering av vissa verksamheter i kombination med ökade möjligheter för privata alternativ att konkurrera om produktionen av offentligt finansierade tjänster. Inom branscherna utbildning och hälso- och sjukvård har det skett en förskjutning från offentlig till privat verksamhet. Mellan 1995 och 2001 ökade antalet sysselsatta i privatägda företag och organisationer med anknytning till välfärdstjänster från 64 300 till 107 500. Inom bara hälso- och sjukvården ökade antalet från ca 41 000 till 104 000 mellan 1993 och 2004.¹¹ Givet att all verksamhet inte flyttats till eller startats i stora privata företagsenheter torde detta medföra att de små- och medelstora företagens andel och sysselsättning stigit i dessa branscher (M och N). De medelstora företagens eller organisationernas sysselsättningsandelar har också stigit i dessa branscher, om än inte så kraftigt. Detta kan dock endast utgöra en del av förklaringen till förändringen av företagsstrukturen eftersom en stor förändring även kan ses inom branscher som inte präglas av offentligt ägande, såsom tillverkningsindustrin.

Ytterligare en förklaring, till just den ökade sysselsättningsandelen bland de medelstora företagen, kan vara att vissa branscher genomgått en konsolideringsfas med många förvärv och sammanslagningar. Avregleringen under 1990-talet inom vissa branscher torde också positivt påverkat antalet företagsförvärv. Undersöker man företagsförvärv närmare ser man också att en kraftig uppgång i antalet förvärv har skett inom område-

¹⁰ Se t ex Konjunkturinstitutet (2005, s 46) som drar samma slutsats.

¹¹ År 2002 arbetade ungefär 15 procent av de ca 650 000 anställda inom vård och omsorg inom privatägda bolag. För data och utförligare information, se SCB (2003, 2004) samt NUTEK & IVA (2006, 2007a, 2007b).

na personalintensiva tjänster och konsulting under slutet av 1990-talet och runt millennieskiftet (NUTEK 2006), vilket är ett indicium på ökad konsolidering.¹²

Koncernkorrigerad företags- och sysselsättningsstruktur

Ett problem med ovanstående statistik är, som sagt, att de inte är koncernkorrigerade. Stora företag som delar upp sin verksamhet i mindre juridiska enheter kommer att påverka statistiken samtidigt som förändringar som beror på att koncerner köper upp små och medelstora företag och låter dem bli dotterbolag inte kommer att slå igenom i statistiken. De stora företagens betydelse skulle därmed underskattas i ett icke-koncernkorrigerat material.

Man kan därför fråga sig om den utveckling som kan skönjas i det icke-koncernkorrigerade materialet även syns i data som koncernkorrigeras. I *tabell 2* presenteras koncernkorrigerad statistik för åren 1993, 1997 och 2004. Värt att notera är att dessa data endast avser den privata sektorn, dvs all offentlig verksamhet är exkluderad. Detta kommer framförallt att påverka sysselsättningsandelen i stora företag eller organisationer negativt.¹³ Som framgår av tabellen kvarstår den relativa ökningen av andelen sysselsatta i de medelstora företagen, även om den koncernkorrigerade ökningen inte är lika uttalad. Även andelen medelstora företag ökar under perioden vid en koncernkorrigering, från ca 12,2 till 13,6 procent (visas inte i *tabell 2*). En viss del av förändringen torde dock kunna hänföras till förändringar på koncernnivå. Det går emellertid inte att hävda att ökningen av de medelstora företagen som kan ses i det icke-koncernkorrigerade materialet endast uppkommit på grund av bolagsförändringar inom en koncern eller består av företag som egentligen ingår i större koncerner.

¹² Personalintensiva tjänster och konsulting definierar NUTEK som branscher inom SNI 55, 70–72, 74, 93 och 95. Andelen anställda i de medelstora företag är inom dessa branscher hög och uppgår sammanlagt till ca 38 procent. Undersöker man några speciella verksamheter, där en konsolideringsfas kan vara trolig, närmare såsom advokatbyråer (SNI 74111), revisions- och bokföringsbyråer (SNI 74120) och bevaknings- och säkerhetsföretag (SNI 74600), finner man att dessa utvecklats helt olika. Andelen anställda inom de medelstora företagen har stigit bland advokatbyråer på de små företagens bekostnad. Bland revisions- och bokföringsbyråer har däremot andelen anställda inom de stora företagen stigit rejält (cirka tio procentenheter), medan några större förändringar inte kan ses inom bevaknings- och säkerhetsföretagen förutom en måttlig ökning av anställda i de små företagen.

¹³ Se fotnot 6.

Den ökning som tidigare kunde ses bland de små företagen (< 10 anställda) vänds dock till sin motsats vid en koncernkorrigering; de små företagens sysselsättningsandel minskar nu. Som vi diskuterade i avsnitt 2, kan det emellertid vara värt att påminna läsaren om att egenföretagare inte är med i denna analys vilket påverkar de små företagens betydelse negativt.

Tabell 2. Koncernkorrigerad sysselsättningsstruktur inom svenskt näringsliv baserad på företagsstorlek (procentandelar), 1993, 1997 och 2004.

<i>Storleksklass</i>	1993	1997	2004	<i>Förändring (%-enheter)</i>
Små	19,3	19,3	18,6	-0,7
Medelstora	16,7	17,4	18,2	+1,5
Stora	64,0	63,3	63,2	-0,8

Anm.: I Appendix redovisas motsvarande tabell utan koncernkorrigering och med den offentliga verksamheten inkluderad.

Källa: Specialkörning från SCB.

Även inom tillverkningsindustrin kvarstår skillnaderna efter koncernkorrigering. Som framgår av *tabell 3* har de medelstora företagens ökat sin sysselsättningsandel med 6,2 procentenheter mellan 1993 och 2004, vilket kan jämföras med den icke-koncernkorrigerade ökningen på 6,7 procent.¹⁴ Värt att notera är också att den ökning av sysselsättning inom de små företagen som försvann vid en koncernkorrigering av hela ekonomin, kvarstår inom tillverkningsindustrin.

Tabell 3. Koncernkorrigerad sysselsättningsstruktur inom tillverkningsindustrin baserad på företagsstorlek (procentandelar), 1993, 1997 och 2004.

<i>Storleksklass</i>	1993	1997	2004	<i>Förändring (%-enheter)</i>	<i>Icke koncernkorrigerad förändring</i>
Små	7,0	6,7	7,5	+0,5	+1,1
Medelstora	20,5	23,1	26,7	+6,2	+6,7
Stora	72,4	70,1	65,8	-6,6	-7,8

Källa: Specialkörning från SCB.

¹⁴ På branschnivå finns tyvärr endast koncernkorrigerad data för tillverkningsindustrin tillgänglig för år 2004.

Sammantaget går det alltså att konstatera att den strukturförändring som skett inte enbart rör sig om förändringar som är koncernrelaterade. Troligen har förekomsten av *outsourcing* och *downsizing* tillsammans med förändringar inom produktionen av välfärdsnära tjänster samt en konsolidering inom många områden, t ex bland advokatbyråer, haft en positiv effekt på de medelstora företagens sysselsättningsandel. Även om de medelstora företagens andel har ökat sysselsätts dock alltså en stor del av befolkningen inom de stora företagen.

4. Avslutning

Vi har i denna artikel undersökt hur sysselsättningens storleksfördelning utvecklats i Sverige efter 1990-talskrisen. I princip all tillgängliga data indikerar att andelen sysselsatta i de medelstora företagen, som vi definierar som företag med mellan 10 och 199 anställda, har ökat medan andelen i de stora företagen minskat. Vad gäller förändringen i de allra minsta företagen (1–9 anställda) är utvecklingen mer oklar. Resultatet påverkas av om statistiken koncernkorrigeras; småföretagens sysselsättningsandel av hela näringslivet ökar inte vid koncernkorrigerande. Däremot ökar de små företagens sysselsättningsandel inom tillverkningsindustrin oavsett om man koncernkorrigerar resultatet eller inte.

Den andelsökning av sysselsättningen som kan noteras bland de medelstora företagen uppgår till 3,9 procentenheter i det icke-koncernkorrigerade materialet för hela ekonomin och till 1,5 procentenheter i det koncernkorrigerade materialet för det privata näringslivet. I absoluta tal innebär det att ca en kvarts miljoner fler anställda år 2006 arbetade i företag som kan klassificeras som medelstora jämfört med år 1993. På branschnivå kan särskilt bygg-, men även transport- och kommunikationssektorn lyftas fram som exempel på branscher där de medelstora företagen ökat sin sysselsättningsandel särskilt kraftigt.

En del av ökningen hör troligen ihop med koncernrelaterade förändringar, men detta är knappast hela förklaringen. Andra förklaringsfaktorer hör ihop med organiseringen av företag (*downsizing* och *outsourcing*), privat produktion av välfärdsrelaterade

tjänster (såsom vård, skola och omsorg) samt en konsolidering inom vissa områden, såsom advokatbyråer och datakonsulter.

Vad kan vi då dra för policyslutsatser av de resultat som redovisats? Visserligen är det ett tydligt trendbrott jämfört med perioden före 1993 vad gäller den relativa sysselsättningsutvecklingen bland de mellanstora företagen. Detta har dock inträffat inom ramen för en vag aggregerad sysselsättningsutveckling under perioden, trots en historiskt sett hög tillväxttakt. Detta är det grundläggande problemet inte att det finns för få företag inom en viss storleksklass. Allt för få företag växer och når sin fulla potential. Fler småföretagare behöver inte nödvändigtvis leda till fler växande företag, eftersom det inte är säkert att det är rätt personer som väljer att starta nya företag och att rätt företag startas. Många potentiellt framgångsrika företagare förblir anställda, medan andra startar företag av andra skäl än att expandera, t ex för att det ger skattetekniska eller redovisningsmässiga fördelar. Viljan att växa bland företagare som har expansionsmöjligheter är ofta låg; många egenföretagare föredrar kontroll framför tillväxt. Många svenska företag avstår medvetet från expansion på grund av dagens regelverk och den ökade risk det medför för ett företag att expandera.¹⁵ En ökning eller minskning av en viss storleksklass kan bero på många olika faktorer och det kan i sig aldrig ensamt utgöra grund för slutsatser om det allmänna företagsklimatet. Troligtvis behövs dock både fler nya och fler växande företag för att påtagligt kunna förbättra sysselsättningen.¹⁶

¹⁵ I Henrekson och Stenkula (2007) görs en grundlig genomgång av de aspekter som behandlas i detta stycke. Där finns också referenser till studier som underbygger de påståenden som görs.

¹⁶ Se t ex Nyström och Johansson (2007).

Appendix

Tabell A1. Sysselsättningsstrukturen i Sverige baserad på företagsstorlek utan koncernkorrigering och inkl. offentlig verksamhet.

Storleksklass	1993	1997	2004	Förändring (%-enheter)
Små	12,2	13,1	13,3	+1,1
Medelstora	22,1	24,5	26,0	+3,9
Stora	65,7	62,4	60,7	-5,0

Källa: SCB.

Referenser

- Audretsch D B (2002) "The Dynamic Role of Small Firms: Evidence from the US" *Small Business Economics*, vol 18, s 13–40.
- Birch D L & Medoff J (1994) "Gazelles" i Levenson A R (red) *Labor Markets, Employment Policy and Job Creation*. Westview Press, Boulder och London.
- Davidsson P, Lindmark L & Olofsson C (1994) *Dynamiken i svenskt näringsliv*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Davidsson P, Lindmark L & Olofsson C (1996) *Näringslivsdynamik under 90-talet*. NUTEK, Stockholm.
- Glete J (1994) *Nätverk i näringslivet*. SNS Förlag, Stockholm.
- Henrekson M & Johansson D (1997) "På spaning efter de mellanstora företagen" *Ekonomisk Debatt*, årg 25, nr 4, s 217–227.
- Henrekson M & Johansson D (1999a) "Institutional Effects on the Size Distribution of Firms" *Small Business Economics*, vol 12, s 11–23.
- Henrekson M & Johansson D (1999b) "Sysselsättnings- och företagsstrukturen: Endast Sverige snaps-glas har, eller?" *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 3, s 139–149.
- Henrekson M och Stenkula M (2007) *Entreprenörskap*. SNS Förlag, Stockholm, under utgivning.
- Konjunkturinstitutet (2005) *Lönebildningsrapport 2005*. Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Lindgren G (1953) "Shareholders and Shareholder Participation in the Larger Companies' Meetings in Sweden" *Weltwirtschaftliches Archiv*, vol 71, s 281–298.
- Lodin S-O (1998) *Ge Sverige chansen*. Industriförbundet, Stockholm.
- Lodin S-O (1999) "Bräckligt glas på fast vetenskaplig grund" *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 5, s 352–355.
- NUTEK (2003) "Medelstora företag – framgångsrika småföretag eller misslyckade storföretag?" Serie R 2003:12, NUTEK, Stockholm.

- NUTEK (2004) "SMEs in Sweden. Structural Change and Policy Development" info nr 002-2004, NUTEK, Stockholm.
- NUTEK (2005) *Entreprenörskap för växande företag – utmaningar för medelstora företag*. Serie B 2005:3, NUTEK Förlag, Stockholm.
- NUTEK (2006) "Årsbok 2006" info nr 074-2006, NUTEK, Stockholm.
- NUTEK & IVA (2006) "100 000 har lämnat vård och omsorg" Projekt Framtidens näringsliv, Nya fakta och statistik, nr 2, januari 2006.
- NUTEK & IVA (2007a) "Vård och omsorg – en bransch med tillväxtpotential" Projekt Framtidens näringsliv, Nya fakta och statistik, nr 1 januari 2007.
- NUTEK & IVA (2007b) "Småföretag inom vård och omsorg – vilja och förutsättningar att växa" Projekt Framtidens näringsliv, Nya fakta och statistik, nr 2, februari 2007.
- Nyström, K och Johansson, D (2006) "Sysselsättningsproblemet – räcker antalet arbetsgivare till?" *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 12, nr 4, s 241–250.
- SCB (2003) *Privat drift av offentligt finansierade välfärdstjänster*. Bakgrundsfakta till ekonomisk statistik 2003:10.
- SCB (2004) *Skola, vård och omsorg i privat regi. En sammanställning av statistik*. Bakgrundsfakta till ekonomisk statistik 2004:18.
- SCB (2005) *SCB-DATA för FORSKNING. Innehållsbeskrivning av olika register*. Publikation från SCB.
- SCB "BNI dokumentation" SCB, <http://www.scb.se/statistik/NR/NR0102/nr0102bnihela.pdf> (2007-02-21).